baarheid van de citaten wilde instaan. (M) Ze waren niet afkomstig uit de notulen van de ministerraad, aldus Manning (V), maar De Jong handhaafde zijn tekst, die gebaseerd was op een schriftelijke verklaring van oud-minister Welter.[6]

Ten aanzien van De Jongs kritiek op het beleid van de regering of van bepaalde ministers vonden diverse meelezers dat hij te streng – of juist te gematigd – oordeelde. Mevrouw E. Groeneveld-Ottow vond dat Gerbrandy meer kritiek verdiende om zijn starre afwijzing van hulpverlening aan Nederlandse gevangenen en gedeporteerden in Duitsland via het Internationale Rode Kruis. J. Zwaan daarentegen vond dat de Nederlandse regering ook in dit opzicht op geen enkele wijze met de vijand had mogen samenwerken. De Jong handhaafde zijn positie te midden van deze uitersten: hij kritiseerde Gerbrandy's feitelijke opstelling, met de aantekening dat deze was voortgekomen uit zuivere motieven en uit de juiste visie op het kwaad van het Derde Rijk. (Mi, vi)

Elders schreef De Jong dat de Nederlandse regering ten onrechte alleen Nederlandse joden hielp en niet de joodse vluchtelingen die voor de oorlog naar Nederland waren gekomen. Ook na een opmerking van Haas, die een bepaald voorbeeld weinig sprekend noemde, hield de auteur staande dat het in Londen gevoerde beleid in strijd was met Nederlands traditie als asielland. (Mi) J. G. de Beus bestreed De Jongs kritiek eveneens: volgens hem behoorden buitenlandse vluchtelingen in Nederland, joden of niet, niet tot de Nederlandse rechtsgemeenschap. De schrijver bestreed dit laatste: de Duits-joodse vluchtelingen die in Nederland asiel hadden gevonden werden door de vooroorlogse regering wel degelijk als ingezetenen beschouwd. Bovendien had de Londense regering sinds het eind van 1943 haar beleid veranderd. In de discussie kreeg De Beus geen steun voor zijn opvatting. (Mi, vi)

In de delen 6 en 7 had De Jong al bijzonderheden gegeven over het zogenaamde *Englandspiel*. Nu kwam hij uitvoerig terug op het debâcle van de Britse *Special Operations Executive (SOE)*, die pas nadat enkele tientallen Nederlandse geheime agenten naar bezet gebied waren gezonden, had begrepen dat zij allen door de Duitse contra-spionage waren gearresteerd. Brugmans vroeg de auteur of hij niet te uitvoerig op deze zaak was ingegaan. De Jong repliceerde dat hij zich verplicht voelde van een belangrijke episode als het *Englandspiel* alles weer te geven wat hem

[6] Verklaring van Welter, met 13 bijlagen, opgemaakt december 1941, goedgekeurd door deze op 1 jan. 1942 (afschrift in: RIOD, collectie 218, Minister voor de Algemene Oorlogvoering).